דבר על הסיוע הצפוי ממוסקבה, מפאריס ומוושינגטון.

סיכומו של דבר: הזמנת אילת־בריכט היא שיעור־לדוגמה במדינאות מעשית — ניצול הזדמנות היסטורית, ברגע הנכון וכשעה הנכונה, לשם הפקת רווח עצום ורב־צדדי, במחיר אפסי.

מדינאי — ויהודים טובים

כנגד כך אלה, יש למשרד־החוץ הישראלי רק טענה אחת, עליה הוא חוזר עד בוש: „סחטנות".

הרודן המצרי הוא „סחטן". הוא עולם כולו חייב לקום נגד טכסיסי ה„סחטנות" הערבית.

אם זוהי סיסמה תעמולתית — ניחא. אפשר לעבור עליה בשתיקה.

אך אם משרד־החוץ מאמין במה שהוא אומר (ואני חושש שאכן זה כך!) הרי אז כדאי לסגור את משרד־החוץ.

כי אז חבל על כל אגורה המושקעת בו.

מי שמאמין ברצינות כי „סחטנות" היא מילת־גנאי במילון המדיני, הריהו מעיד על עצמו שהוא מבין במדינאות כפי שקוף מבין במוסיקה של בטהובן.

העולם המדיני אינו כעולם הקסום של גן־הילדים. אין הוא מתקיים על אגדות.

בעולם זה יכולה מדינה להשפיע על מדינה אחרת רק באחת משתי הדרכים:

- **יכולה היא להציע לה הצעה שכדאי לה, מבחינת האינטרס שלה, לקבלה.**
- **יכולה היא לאיים עליה בי־מעשה שכדאי לה, מבחינת האינטרס שלה, למנוע.**

שתי השיטות משמשות בערבוביה בכל תמרון מדיני מוצלח. כל מדיניות מבקשת להוכיח לזולת שכדאי לו להיות בן־בריתנו, ושלא כדאי לו להימנות עם אויבינו.

זה אל"ף־בית. השיעור הראשון ממש בתורת המדיניות.

אם הפעיל גמאל עבד־אל־נאצר שיטה של סחטנות כלפי בון („אם לא תפקירי את ישראל, אפגע בך במקום הרגיש ביותר!") — הרי מעיד הדבר לשבחו כמדינאי.

הנשק הסודי

מאד עבד־אל־נאצר אינו מכשף, הוא מסוגל להוציא נצחונות פוליטיים מן השרוול, בבחינת קוסם המוציא שפן מן המגבעת.

תמרונו המזהיר האחרון אינו צריך להשכיח את הדרך הארוכה בה הגיע אליו.

כשרונו העיקרי אינו בכך שעשה מעשה והצליח.

כשרונו הוא בכך שיכול היה לעשות מעשה כזה.

תמרון־אולבריכט הוא פרי שצמח על עץ.

הפרי יכול להבשיל במהרה — אך היו דרושים זמן רב, תיכנון רב, עיקביות רבה, כדי לשתול ולטפח את העץ.

אמן השח־מת אינו זה המפתיע את יריבו במת מברק. גאון השח־מת הוא זה המפתח בראשית המישחק את מערכת־כליו, מזיז אותם לעמדות־מפתח ברחבי הלוח — וכך יוצר לעצמו מצב בו הוא יכול לבחור, בכל רגע, בכל מהלך הנראה לו.

וככך כשרונו העיקרי של נשיא מצריים.

לפני תריסר שנים הוא ירש מדינה עלובה, עניה ומדוכאת. חיילים זרים שלטו בלב המדינה. בזירה המדינית היתה מצריים עבד נרצע לאנגלים ולאמריקאים. איש לא היה מעוניין בידידותה. ולה לא היה מה להציע לאיש.

במשך תריסר שנים, צעד אחרי צעד, עמל עבד־אל־נאצר לשנות מצב זה. היו לו הישגים, והיו לו כשלונות. אך הוא לא הירפה מדרכו.

„איני יודעת למה איש לא רוצה לאכול את התבשיל שלי..."

שיטתו היתה פשוטה: להיות תמיד במרכז בין שני גורמים, מבלי להשתעבד אף לאחד מהם. כך יצטרך כל גורם לשלם לו בתמידות את שכר אי־הצטרפותו לגורם השני.

זהו הקו — הגאוני בפשטותו — הקרוי „ניטראליזם חיובי".

מצריים תפסה מקום בין וושינגטון ומוסקבה, בין מוסקבה ופקין. בין וושינגטון ופאריס. בין מוסקבה ובלגרד. בין פקין ודלהי. ועתה בין בון וברלין המזרחית.

העקרון הוא פשוט — אך לא פשוטה הגשמתו. היה צורך במאמץ, בסיכון כלכלי ובטחוני. המערב התנקם בו על פרישתו, פלש (בעזרת ישראל) לשטחו. המערב עזר לפרק את קע"ם. אך בסופו של דבר הגיע נשיא מצריים למקום אליו רצה להגיע.

עכשיו הוא מלך. אין מדינה בעולם שאינה מתחננת לחסדיה של מצריים — שהיא גם כיום מדינה קטנה מאד ועניה מאד. על־ידי סטיות קטנטנות, מחושבות היטב, פעם ימינה ופעם שמאלה, הוא סותם משני הצדדים את הרצוי לו. הוא מתקדם בתמדה בדרך הזיג־זג.

כדי להגדיל את המחיר, נקט בשיטה שניה ומשלימה: הפיכת מצריים למרכז של כמה גושים חופפים: הגוש הערבי, הגוש הערבי־אפריקאי, הגוש המוסלמי, הגוש האפרו־אסיאתי. כדוברם של גושים אלה גובר בישקלו, וממילא גם מחירו.

כך הגיע לחופש־תימרון כמעט מוחלט. הוא יכול לרקוד על כל החתונות, לרכב על כל הסוסים בעת ובעונה אחת.

הוא יכול להתגרות בכל מעצמה גדולה — ולצאת מן המיפגש כמנצח. הוא מחוסן בפני כל מכה נגדית — כי בעולם המסוכסך של ימינו אין שום מדינה יכולה להרשות לעצמה לדחוף אותו (ואת הגושים שהוא עומד בראשם) לזרוע המעצמה היריבה.

הזמנת אולבריכט היא דוגמה מובהקת (כמעט אפשר כבר לומר: דוגמה קלאסית) להפעלת שיטה זו במציאות. במעשה אחד התערב עבד־אל־נאצר ביחסים בין בון ובר־לין המזרחית, בין מוסקבה וושינגטון, בין וושינגטון ופאריס, בין פאריס ובון, אפילו בין מוסקבה ופקין.

בכל אחת מן הזירות האלה הוא גבה מחיר.

מחיר שפירושו: התעצמותה המדינית והצבאית של מצריים. בידודה של ישראל.

ריב בין גרורות

לעומת זאת — באיזה מצב נתונה ישראל? ליתר דיוק: איזה מצב יצרה ישראל לעצמה?

בקום המדינה, נמצאה ישראל בדיוק במצב בו נמצא עתה גמאל עבד־אל־נאצר.

היא היתה בת־בריתן של וושינגטון ומוסקבה כאחת. שא־המעצמות האדירות הצביעו בעד הקמתה, עזרו לה לנצח במלחמה. קרוב לוודאי שאחרת לא היתה הקמת המדינה אפשרית כלל.

תוך שנתיים קצרות הצליחה ממשלת ישראל להרוס עמדה נהדרת זו. מוסקבה הכריזה עליה מלחמה (ולפחות חלק מן האחריות לכך רובצת על שכמה של ממשלת ישראל). ישראל הפכה חלק בלתי־נפרד מן המחנה המערבי.

גם כשהחלה המלחמה הקרה להפשיר, לא השכילה ישראל לשפר את יחסיה עם ברית־המועצות. עוד לפני כן זנחה הזדמנות היסטורית לקשור יחסים עם סין.

במשך שעה קלה ניסתה ממשלת ישראל (כנראה בטעות, מבלי להבין את מעשיה שלה) לשחק לפחות על הניגוד בין לונדון־פאריס לבין וושינגטון. זה היה במיבצע־סיני.

אבל כשהחלה פאריס, בהנהגת דה־גול, לפרוש מן האפוטרופסות האמריקאית ולנהל מישחק עצמאי — התפוררו היחסים בין ירושלים ופאריס, וישראל חזרה לחיק אמריקה.

זהו המצב הנוכחי. ישראל היא בת־חסות אמריקאית. כשהיא זקוקה לנשק, קובעת ארצות־הברית מי יספק לה את הנשק — פאריס, או בון, או פלוני. כשרע לה, היא רצה להתחנן אצל האמריקאים.

מצב זה אינו מאפשר פוליטיקה. אפשר לומר: זהו מצב בלתי־פוליטי. אין הוא מאפשר אפילו פוליטיקה כלפי ארצות־הברית. כי אין אמריקה צריכה לשלם בשביל דבר שכבר יש לה. אין אדם קורת ברית עם מישהו הנמצא בכיסו.

מאחר שאין לישראל בן־ברית עלי־אדמות, אין היא יכולה לתמרן. אין לה חופש־תימרון, כי אין לה חופש־בחירה. יכולה היא לקיים יחסים עם גרורות אחרות של אמריקה. יכולה היא אף לריב עם גרורות אחרות, כמו בון. ואז באים האמריקאים, באי־רצון ובלית־ברירה, ומתוכים בין הגרורות.

זוהי מהות שליחותו של הארימאן. אין הוא בא לנהל משא־ומתן — כי אין מנהלים משא־ומתן עם גרור. הוא בא להשכין שלום בין שתי הגרורות — ירושלים ובון. והוא בא לברר מה הם צרכי ישראל לקיום בטחונה — ולהבטיח שישראל תקבל את המינימום הדרוש לה, בתנאי שתרקוד הלאה לפי החליל האמריקאי.

ומאחר שהאמריקאים — כמו כל העולם — נאלצים להתחנן על חסדי עבד־אל־נאצר, ומעוניינים למנוע זעזועים שידחפו את הערבים לזרועות מוסקבה — הרי פירושו של דבר כי הארימאן יצחה על ישראל בצורה חד־משמעית: תקבלו נשק, בתנאי שתתנו ערובות שלא תפתחו בסיבוב שלישי לחיסול מיפעל־המים הערבי.

כל זה חשוב מאד, כלי ספק. אבל אין זה כל שייכות למה ש־קרוי בעולם „מדיניות".

זזרה לגטו

שארית שאלה אחת: איך הצליחה המדינה להרוס תוך 15 שנים קצרות את כל עמדותיה המדיניות? איך ויתרה על עמדת־מפתח מצויינת בין הגושים, ש־הושגה הודות למיקרה היסטורי, והפכה את עצמה לבת־חסות אומללה?

אין ספק כי „המנהיגים המדיניים של ישראל" — בן גוריון, שרת, גולדה, אשכול ושות' — כלל לא הבינו את אשר הם עושים.

ומכאן המסקנה: ממשלת ישראל לא ניהלה מעולם מדיניות, מפני שאינה יודעת מה זה. ממשלת ישראל ניהלה יחסי־חוץ על פי מתכונת אחרת, מפני שאותה הבינה.

מהי מתכונת זו?

נקרא לילדה בשמה: שתדלנות.

זוהי האמנות העתיקה של הגטו.

בגטו אי־אפשר היה לשחק מישחק פוליטי, לקבוע עמדות בין כוחות יריבים, להציע בריתות, להפעיל סחטנות.

לגטו היה רק פרוץ אחד. ועל חסדיו של פריץ זה היה צורך להתחנן. זאת היתה מלאכתו של השתדלן — האיש המכובד של הגטו, נציגו בפני הפריץ.

השתדלן אינו מדינאי. הוא עורך־דין. תפקידו „להסביר" לפריץ כי היהודים הם בסדר, שהם נאמנים לו, שהם ראויים לחסותו, שכל ההאשמות נגדם אינן צודקות, שלעולם לא יעלה על דעתם לבגוד בפריץ.

זוהי מלאכה נושנה, והמוסדות הציוניים הצטיינו בה תמיד. הם „הסבירו" לתורכים ואחר־כך לאנגלים, ואחר־כך לאו"ם ולאמריקאים. עד היום, כאשר סופגת המדינה מהלומה מדינית, נשמעות תמיד הקריאות שזה כשלון של „מערכת ההסברה".

לא כשלון של מדיניות (שאינה קיימת), אלא כשלון של „הסברה". ותפקיד השגריר הישראלי, המנהל את „יחסי החוץ", הוא להסביר לגויים את צידקתנו, ואת אי־הצדק הנורא של הערבים.

הארימאן, הושע־נא!

משך כמה חודשים, ערב מלחמת־תש"ח ובימי המלחמה עצמה, ניהלה המדינה — מאונס — מדיניות כלשהי. שליחים דהרו לוושינגטון ולמוסקבה, השיגו הסכמים, הציעו הצעות.

אז היה לישראל מה להציע: סילוק הכסים הבריטי מארץ־ישראל. זה היה דבר ממשי, והוא הביא כניבריות ממשיים.

בתום המלחמה השמיעו אותם מנהיגים אנחה עמוקה של הקלה, וחזרו לעיסוק הקרוב להם ביותר: לשתדלנות. כדי לנהל שתדלנות, דרוש פריץ. לכן היה צורך לזרוק את כל שאר הקשרים לים, ולהעביר את היחסים עם אמריקה למסלול בלתי־מדיני.

זהו תיאור נוקב, אך אין הוא מוגזם.

לא במיקרה הפכה מדינת־ישראל העצמאית לגטו בים עויין.

לא במיקרה הפכה אומה לוחמת, גאה ומנצחת, לעדר יהודי־חסות.

לא לחינם אנו כורעים על ברכינו ומתחננים, בעין דומעת ובלב דואב:

הארימאן הטוב, הארימאן הגדול, אנא הושיע! אנא עזור לנו!

שהרי מזמן ויתרנו על הכלים המדיניים הדרושים לנו כדי להושיע את עצמנו, לעזור לעצמנו.